

مهارت عود (بربت) نوازی

Skill of Playing Oud

جلد چهارم

مجید ناظم پور

مهارت عود (بریت) نوازی

Skill of Playing Oud

4

جلد چهارم

مجید ناظم پور

پیشگفتار	۵
پرورش خلاقیت و نوآوری در موسیقی	۶
دستگاه شور - درآمد شور به نام خارا	۹
خزان	۱۰
شهناز	۱۶
رضوی	۱۷
حسینی	۱۸
تمرین ابوعطا	۱۹
آواز ابوعطا - درآمد	۲۰
رامکلی	۲۲
حجاز	۲۳
آواز افشاری - درآمد	۲۷
رقص چوبی قاسم آبادی	۲۹
رهاب	۳۰
تمرین بیات ترک	۳۱
آواز بیات ترک - درآمد	۳۲
مهربانی	۳۲
دستگاه همایون - درآمد	۳۴
چکاوک	۳۵
شوشتری	۳۶
دل شیدا	۳۸
خزان عشق (همایون)	۴۰
به زندان	۴۴
دستگاه چهارگاه - درآمد	۴۶
رجز	۴۷
دستگاه نوا - درآمد	۵۲
نهفت	۵۳
نیشابورک	۵۴
تا به تو افتدم نظر (رهاب)	۵۵
تمرین روزانه - جمیل بشیر	۵۷
اتود فا ماژور	۵۸
دستگاه راست پنجگاه - درآمد	۶۰
پروانه	۶۱
اتودگام	۶۲
پرواز گنجشک	۶۵
زندگی و آثار منیر بشیر	۶۸
سایر آثار منتشر شده مؤلف	۷۰

پیشگفتار

در این کتاب نیز مانند کتاب‌های قبل، تاکیدم بر معرفی ردیف موسیقی ایران و فراگیری تکنیک‌های تخصصی و بین‌المللی ساز عود و یا بریت است.

به همین خاطر سعی کردم مابقی مقام‌های ایرانی را هرچند مختصر، معرفی نمایم. البته توجه به این نکته را ضروری می‌دانم که برای شناخت دقیق ظرافت‌ها و روح موسیقی ایرانی باید تمام ردیف و حتی بیش از یک روایت ردیف را فرا گرفت.

همچنین موضوع پیشبرد و شناخت تکنیک نوازندگی این ساز که عبدالقادر مراغی آنرا «اکمل ذوات الاوتار» و الاذقی آنرا «اشرف ذوات الاوتار» خطاب می‌کنند، مسئله‌ای نیست که در یک زمان خاص و بوسیله یک تعداد اتود مشخص دست یافتنی باشد.

پس یک هنرجوی خوب، هنرجویی است که علاوه بر تمرین و پیگیری روزانه ردیف موسیقی ایرانی، همواره علاوه بر تکرار و یادآوری اتودهای گذشته، سعی در بسط آن نیز داشته باشد و از اجرای اتودها در مقام‌های مختلف و مکان‌های (پوزسیون‌های) متنوع غافل نباشد.

نکته دیگر این است که از این مرحله به بعد (کتاب چهارم) و در کنار تمرین‌های مشخص روزانه باید به مسئله مهم پرورش خلاقیت نیز پرداخت؛ چراکه دستیابی به خلاقیت هم نیازمند تمرین است. به همین خاطر در ابتدای کتاب با توجه به تحصیلاتم در رشته روان‌شناسی بحثی را پیرامون خلاقیت آورده‌ام تا شاید راهگشا باشد؛ چراکه هنر از آنجا آغاز می‌شود که خلاقیت اتفاق بیفتد.

در پایان لازم می‌دانم از تمام مدرسینی که این کتاب را به عنوان سرفصل آموزش خود انتخاب کرده‌اند کمال سپاس و امتنان را داشته باشم و خواهش همیشگی‌ام، تذکر خطاها و انتقاداتشان نسبت به این کتاب است.

همچنین از همکاری سایر عوامل دست‌اندرکار خلق این کتاب آقایان حامد گرجی، علی ابراهیمی، بهزاد زرینکوب، علی برزویی، علی پرهیزگار و همسر مهربانم سرکار خانم سمیرا آمیزطبع سپاسگزارم.

پرورش خلاقیت و نوآوری در موسیقی

یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد انسان، خلاقیت اوست متفکرین منشاء این ویژگی را به قدرت تخیل وابسته می‌دانند. خلاقیت و نوآوری زاینده تفکری خلاق و آفریننده است پس قبل از هر چیز باید با این تفکر آشنا شویم.

تفکر همگرا و تفکر واگرا:

گلیفورد تفکر را به دو دسته همگرا و واگرا تقسیم می‌کند.

تفکر همگرا: انتخاب مناسب‌ترین راه حل که مبتنی بر کاربرد دانش و قوانین منطق برای کاستن از تعداد راه‌های ممکن و تمرکز بر مناسب‌ترین راه حل است. تفکر همگرا به موضوعی خاص توجه کرده و سعی می‌کند آن را ارزیابی کرده و ایده‌های غیرمرتبط را حذف نماید.

تفکر واگرا: به معنای ارائه راه‌های جدید در حل مساله می‌باشد، در تفکر واگرا «خلاقیت» مطرح است. تفکر واگرا تفکری پراکنده و توسعه‌یابنده است که محدود به چند موضوع نبوده و در محدوده‌ای وسیع تلاش دارد هرچه می‌تواند ایده جمع‌آوری کند.

شعار تفکر واگرا این است: «هرچیزی ممکن است». در فرایند تفکر واگرا تمام ایده‌ها نوشته و ثبت می‌شود و هیچ ایده‌ای به عنوان ایده بد از قلم نمی‌افتد. هدف تفکر واگرا به دست آوردن حداکثر ایده‌ها و درهم شکستن چارچوب‌های ذهنی است.

فردی که دارای تفکر خلاق است سعی می‌کند عناصر و اجزای نامربوط را به هم متصل کند.

یکی از ابزارهای مهم برای رشد خلاقیت داشتن تفکر واگرا است. هرچه تفکری انعطاف‌پذیرتر، اصیل‌تر و سیال‌تر باشد واگرایی آن بیشتر است و در نتیجه این نوع تفکر خلاق‌تر است.

هیچکدام از این دو تفکر بر دیگری برتری ندارد و هر دوی آن‌ها برای رسیدن به موفقیت نهایی ضروری هستند. از این رو لازم است بر نقاط مثبت هرکدام واقف شده و بدانیم، کجا و در چه شرایطی هرکدام از این تفکرها را باید به کار گرفت.

اگر تفکر واگرا برای صید کردن ایده‌های جدید تور می‌اندازد، تفکر همگرا بهترین صید شده‌ها را انتخاب می‌کند. همانطور که یک کیف حوزه ریزش مواد را از طریق دهنه باریکش کاهش می‌دهد، تفکر همگرا نیز از طریق یک فرایند، ارزیابی، قضاوت و در نهایت ایده‌های تولید شده را غربال می‌کند.

تفکر همگرا برای ارزیابی کامل ایده‌ها یا بررسی دقیق ایده‌ها بر اساس معیارهای از قبل معلوم شده ایده‌آل است.

در سیستم آموزشی این دو نوع تفکر را می‌توان به صورت موازی و از طریق فعالیت‌های مختلف پرورش داد و لزوماً یکی بر دیگری مقدم نیست.

جهت تفکر همگرا به سمت عرف و عادات جامعه، راه‌ها و افکار پذیرفته شده است و همان تفکر منطقی است؛ ولی تفکر واگرا از عرف و عادات دور می‌شود و سنت شکن است.

در تفکر همگرا امور مربوط به هم در نظر گرفته و امور نامربوط کنار گذاشته می شوند ولی در تفکر واگرا بین امور نامربوط ارتباط برقرار می شود..

در تفکر همگرا امکان اشتباه نیست و فرد سعی دارد از اشتباه پرهیز نماید. در تفکر واگرا و خلاق به فرد فرصت اشتباه داده می شود. در گذشته تفکر خلاق را با تفکر واگرا یکی می دانستند ولیکن امروزه اعتقاد بر این است که تفکر خلاق حاصل همکاری تفکر واگرا و همگرا است. به این معنا که برای حل مسئله، ابتدا باید ذهن را آزاد گذاشت و راه حل های متنوعی را یافت، پس از آن باید با استفاده از تفکر همگرا محصولات فکری را از نظر علمی یا عملی مورد بررسی قرار داد و به بهترین و ارزشمندترین جواب رسید.

پس از آشنایی با این دو شکل تفکر مبحث نوآوری در موسیقی را بهتر می توان بررسی کرد.

سنت و نوآوری:

برای رسیدن به نوآوری باید از سنت ها عبور کرد. می توان گفت سنت ها نوآوری هایی بوده اند که در زمان گذشته اتفاق افتاده است و در جامعه زمانی طولانی بوده اند تا ماندگار شده اند. به عبارتی دیگر، تفکری واگرا بوده که توسط تفکرهای همگرا گزینش شده؛ هرچند در ابتدا ممکن است با آن ها مخالفت هایی هم شده باشد اما با گذشت زمان سازمان های مخالف به یاران موافق تبدیل شده اند و همگرایی ها در راستای تأیید آن نوآوری، بیشتر شدند تا جایی که به عرف و سنت تبدیل گشته است.

نوآوری یعنی عبور از سنت ها؛ اما عبور از سنت ها بدین معنا است که فردی می تواند نوآوری و خلاقیتش را به جامعه بقبولاند که خود بر تمامی سنت های قبل از خودش اشراف داشته باشد. کسی که رموز و فوت و فن های هنرمندان هم دوره و قبل از خود را شناسد چگونه می تواند چیزی بر هنر بیفزاید. چه بسا به کشفی برسد که قبل از او بر دیگران عیان شده و مسلماً چنین کشفی چیزی بر هنر اضافه نمی کند.

نوازنده عودی که با مکاتب عودنوازی دنیا آشنا نیست چگونه می تواند بر امکانات و تکنیک های ایرانی نوازی این ساز بیفزاید؟

کسی که قالبها و فرم های گذشته را شناسد چگونه می تواند قالبی را در هم بریزد و به شکلی جدید دست پیدا کند که مقبولیت خواص جامعه هنری را هم داشته باشد؟

درویش خان اگر فرم های جدیدی در موسیقی ایرانی توسعه داد بر تمام موسیقی دستگاهی آن دوران مسلط بود تا توانست از آن عبور کند و چیزی بر آن بیفزاید. همچنین حسین تهرانی هم تمام راه طی شده تنبک نوازان ما قبل خود را طی کرده بود تا توانست راه جدیدی از این هنر را بگشاید.

قطعاً شما یک یا چند مورد از موارد زیر را شنیده اید:

وقتی تنها ابزار شما یک چکش باشد تمام مشکلات مانند میخ خود را نشان می دهند.

کسی که با چکش، خوب کار می کند تمایل دارد همه چیز را میخ ببیند.

کسی که دارای علم ناقص است یا راه حل یابی را به درستی نیاموخته، در برخورد با تمام مشکلات به طور یکسان برخورد می کند. او راه حلی را انتخاب می کند که ساده تر است و نسبت به راه حل هایی که ممکن است به حل مشکل کمک کنند و تا کنون از آن ها استفاده نکرده، بی توجه است.

تاثیر دانش و فن

مراد از مثال بالا این است: کسی که با تکنیک های بیشتری آشنا باشد و امکانات ساز را بیشتر بشناسد، می تواند ایده های خلاقانه بیشتری تولید کند و کسی که دستش از تکنیک خالی است بیان گنگ تر و یکنواخت تری خواهد داشت. نوازندگان با تکنیک بالاتر توانایی خلق رنگ آمیزی های صوتی بیشتر و خلق جملات بدیع تر و پیچیده تری را دارند. به عنوان مثال نوازنده ای که از انگشت چهارم در انگشت گذاری ها استفاده نمی کند عملاً خود را از بهره گیری مناسب از چند نت محروم می کند مسلماً چهار انگشت امکان تولید صداهای بیشتری را دارند تا سه انگشت و راههای بیشتری جلوی پای نوازنده می گذارند. به بیان ساده تکنیک ها مانند ابزارهایی هستند که هرچه بیشتر باشد جعبه ابزار نوازنده کامل تر است تا در زمان لازم بتواند مانند تکنسینی خلاق و توانمند، از ابزارهای مورد نیاز بهره کافی را ببرد.

به بیان دیگر قطعاً تفاوت زیادی است بین نویسنده ای که برای نگاشتن یک مقاله صد لغت بداند یا هزار لغت.

به باور استاد کسایی موسیقی پیوندی است میان خلاقیت و تکنیک؛ ولی تکنیک باید ابزاری باشد در خدمت خلاقیت.

دستگاه شور - در آمد شور به نام خارا

۱

ak se ru ye to cho dar

a ye ne ye ja m of ta d a re fa

a z par tow ve mey dar ta ma e ja m of ta d

عارف از پرتومی در طمع خام افتاد

عکس روی تو چو در آینه جام افتاد

پرویز مشکاتیان

خزان

۲

4

9

13

19

23

28

32

38

90

94

98

104

108

112

116

122

126

132

